

Милча Мадих

Радован М. Драшковић: ПРЕТОРИЈАНСКЕ ТЕЖЊЕ У СРБИЈИ – АПИС И „ЦРНА РУКА”, приредио Милан Р. Драшковић, Жагор, Београд 2006, 319.

Постхумно приређен рукопис пасионираног истраживача новије прошлости српског народа и посебно ваљевског краја, настао је као резултат вишегодишњих ауторових истраживања, изучавања објављене литературе и разговора са учесницима значајних и преломних збивања у првим деценијама двадесетог века на политичкој сцени Краљевине Србије. Рукопис је настајао последњих година ауторовог плодног историографског стваралаштва и живота, те је коначна редактура и приређивање за штампу остало у аманет његовим потомцима, чега се са ентузијазмом и успешно прихватио његов син Милан.

Концептуално уједначен рукопис, после напомене приређивача и уводне речи аутора, изложен је у 16 глава: 29. мај 1903 (13-62), Борба за престиж (63-100), Тајна официрска организација „Уједињење или смрт” (101-130), Четничка акција у Македонији (131-138), „Бела рука” (139-142), Гранични официри (143-150), Балкански ратови (151-170), Отворен сукоб радила и „Црне руке” – Уредба о приоритету власти (171-190), Сарајевски атентат (191-208), Светски рат (209-224), За време затишја 1915. и у повлачењу (225-230), На Крфу (231-236), У Солуну (237-240), Солунски процес

(241-262), Финале (263-274), Коментари (275-302) и, на крају књиге, Закључна реч и Регистар личних имена. Поглавља садрже тематске текстове о приликама, појединим догађајима, биографије учесника догађаја, коментаре научних и јавних личности, сви обогаћени преписима докумената (нормативна акта, судска акта, преписка, дневници, писма...) и изводима из штампе.

Маниром врсног познаваоца друштвених и посебно политичких прилика у Краљевини Србији, аутор непристрасно користи расположиве изворе у описивању преломних и бурних збивања на политичкој позорници Србије прве две деценије прошлог века. У фокусу његових приказивања и разматрања су пре свега догађаји везани за мајски преврат, свирепо убиство краља Александра Обреновића и краљице Драге, повратак династије Карађорђевића на власт и улога завереничких војних кругова у преврату, касније познатим под називом „Црна рука”, чија је ударна песница био пешадијски капетан Драгутин Димитријевић Апис. Детаљан и документован опис нерасположења у народу и одређеним војним круговима према краљу Александру, насталих

поводом његове женидбе и његовог политички неодговорног и морално недолечног понашања на престољу, добија на уверљивости коришћењем више извора података и критичким суочавањем и промишљањем истих. Превирања, нарочито у војним и политичким круговима али и ширем јавном мњењу, приказана су у књизи документовано, као и почетни мотиви завереника који су довели до пресудне одлуке. Аутор још упечатљивије описује еволуцију у држању завереника после преврата и промени расположења јавног мњења према њиховим преторијанским тежњама. Улогу појединих учесника у догађајима, њихову приврженост одређеним војним, политичким и рођачким клановима, интресно повезаних, аутор критички анализира и разоткрива њихове праве мотиве и намере. Посебну пажњу аутор посвећује „Солунском процесу”, мотивима монтираног суђења

вођама тајне организације, његовог повезивања са сарајевским атентатом на Франца Фердинанда као поводом за почетак агресије на Србију и Први светски рат. Износећи све познате верзије, тих за Србију и српски народ и његову будућност пресудних збивања, аутор пружа читаоцу могућност да сазна многе чињенице из ондашњих сложених међународних и унутрашњих закулисних политичких игара.

Књига Радована Драшковића о улози тајне војне организације у мајском преврату и њихова тежња да одлучујуће утиче на политичке одлуке и прилике, у тадашњој иначе сложеној друштвеној и политичкој стварности, јесте и снажно упозорење и порука сваком друштву, посебно српском, колике опасности носи по развој демокрског политичког система неконторлисана употреба војске и њено уплитање у решавање унутрашњих политичких сукоба.